

Treść obowiązku dłużnika rzeczowego i jego implikacje na gruncie prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego

Dr Karol Szadkowski

Katedra Prawa Cywilnego,

Handlowego i Ubezpieczeniowego WPiA UAM

Koncepcje wyjaśniające treść obowiązku właściciela rzeczy obciążonej prawem zastawniczym

- Koncepcja tzw. obligacji realnej
- Koncepcja obowiązku znoszenia egzekucji

Uzasadnienie koncepcji obowiązku znoszenia egzekucji

- Art. 65 ust. 1 u.k.w.h. (art. 306 § 1 k.c. w odniesieniu do zastawu) określają sytuację wierzyciela jako „możność dochodzenia zaspokojenia z przedmiotu obciążonego”, a nie jako „możność żądania zapłaty”
- Prawa rzeczowe nie nakładają na podmioty inne niż uprawniony obowiązku czynienia, a jedynie obowiązek nieingerowania w sferę uprawnień objętych prawem rzeczowym
- Art. 69 u.k.w.h., który wskazuje, iż hipoteka zabezpiecza również mieszczące się w sumie hipoteki roszczenia o odsetki; gdyby obowiązek właściciela nieruchomości polegał na zapłacie, fragment ten okazałby się zbędny; w przypadku opóźnienia właściciel na zasadach ogólnych byłby zobowiązany do zapłaty odsetek.
- Art. 777 pkt 6 k.p.c. stawałby się zbędny.

Uzasadnienie koncepcji obligacji realnej

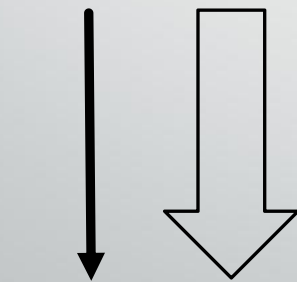
- Art. 73 u.k.w.h. (art. 315 k.c.) – przyjmuje się, iż jednym z zarzutów osobistych dłużnika rzeczowego jest możliwość przedstawienia do potrącenia wierzytelności przysługującej mu względem wierzyciela hipotecznego
- Art. 78 u.k.w.h. – jeżeli wymagalność wierzytelności zależy od wypowiedzenia przez dłużnika, właściciel nieruchomości może dokonać wypowiedzenia ze skutkiem co do hipoteki; jeżeli zależy od wypowiedzenia przez wierzyciela wypowiedzenie jest skuteczne względem właściciela nieruchomości niebędącego dłużnikiem osobistym, gdy było dokonane w stosunku do niego
- Art. 77 u.k.w.h. - przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnień wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej

Brak procesowej formuły dochodzenia obowiązku znoszenia egzekucji

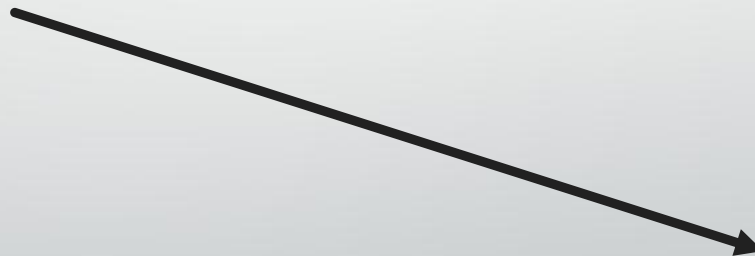
Subintabulat

Art. 108(2) u.k.w.h. - „Jeżeli wierzytelność zabezpieczona hipoteką na wierzytelności hipotecznej oraz obciążona wierzytelność hipoteczna są już wymagalne, wierzyciel, któremu przysługuje hipoteka na wierzytelności hipotecznej, może żądać zapłaty wprost od dłużnika wierzytelności obciążonej; może również dochodzić zaspokojenia z nieruchomości”.

Subintabulant

Wierzyciel hipoteczny

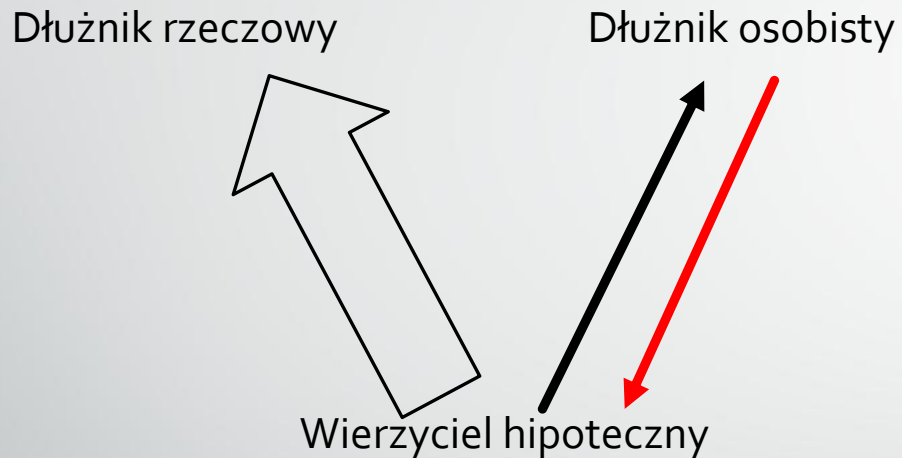
Dłużnik

Konsekwencje koncepcji obligacji realnej

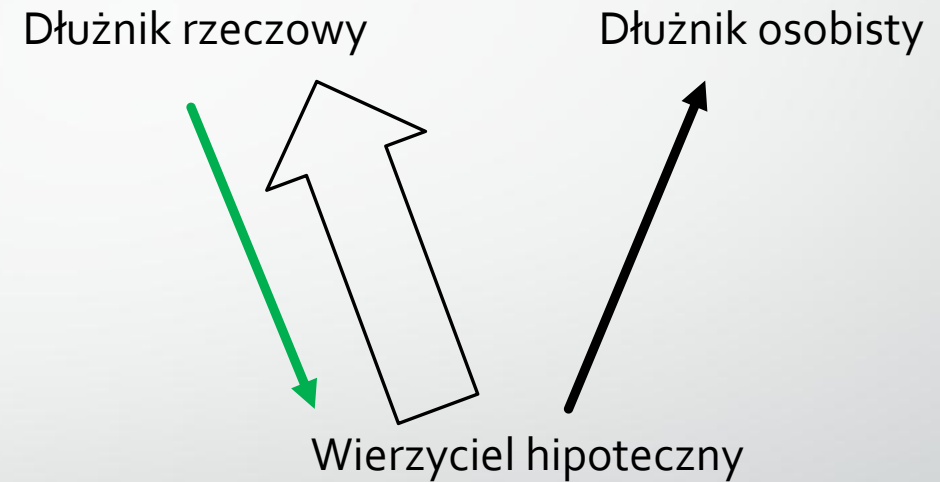
- Dopuszczalność potrącenia roszczenia wobec dłużnika rzeczowego/ zobowiązania dłużnika rzeczowego
- Współuczestnictwo bierne dłużników osobistego i rzeczowego
- Stosowanie do zapłaty dokonywanej przez dłużnika rzeczowego przepisów o zarachowaniu (art. 451 k.c.)
- Wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela (?)

Potrącenie przez dłużnika rzeczowego

Niedopuszczalne

Dopuszczalne

Wyrok SN z 23.5.2013 r., IV CSK 655/12

Pogląd dominujący w doktrynie, ale niejednomyślny

Potrącenie cd.

Współuczestnictwo bierne dłużników osobistego i rzeczowego

- Współuczestnictwo materialne wynikające ze wspólności obowiązku – dopuszczalność wspólnego pozwania dłużników, pomimo że dla każdego z nich uzasadniona będzie właściwość miejscowa innego sądu
- Współuczestnictwo zwykłe (niejednolite)
- Współuczestnictwo dowolne

Zarachowanie zapłaty

- Stosowanie wprost reguł zarachowania do przypadku, gdy spłacający ma względem tego samego wierzyciela kilka długów wyłącznie rzeczowych
- Wątpliwości co do stosowania reguł zarachowania wprost albo w drodze analogii do przypadku, gdy spłacający ma względem wierzyciela zarówno dług osobisty, jak i dług wyłącznie rzeczowy

Subrogacja

Art. 518 § 1 pkt 1 k.c. – „Osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty:

1) jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi (...)”.

Prawo upadłościowe

Uchwała SN z 6.6.2014 r. (III CZP 23/14) – „Wierzyciel hipoteczny niebędący wierzycielem osobistym dłużnika jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości”

Art. 20 ust. 1 pr. up. w brzmieniu obowiązującym od 1.1.2016 r. – „Wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli osobistych”

Prawo restrukturyzacyjne

Art. 65 ust. 1 – „Uczestnikami postępowania restrukturyzacyjnego są:

- 1) dłużnik;
- 2) wierzyciel osobisty dłużnika, któremu przysługuje wierzytelność bezsporna;
- 3) wierzyciel osobisty dłużnika, któremu przysługuje wierzytelność sporna i który uprawdopodobnił swoją wierzytelność oraz został dopuszczony do udziału w sprawie przez sędziego-komisarza.

ust. 2 - Przez **wierzyciela** należy rozumieć osobę uprawnioną do żądania od dłużnika świadczenia”.

Art. 76 – „Spis wierzytelności obejmuje wierzytelności osobiste w stosunku do dłużnika powstałe przed dniem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego”

Prawo restrukturyzacyjne

Art. 150 ust. 1 – „Układ obejmuje wierzytelności osobiste powstałe przed dniem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej”

Art. 283 ust. 2 – „Wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego w stosunku do niewypłacalnej osoby prawnej może zgłosić również jej wierzyciel osobisty”

Ograniczenia dopuszczalności potrącenia w pr. upadłościowym i pr. restrukturyzacyjnym

- Art. 93 – 96 pr. up.
- Art. 253 pr. restr.

„1. Od dnia otwarcia przyspieszonego postępowania układowego do dnia jego zakończenia albo uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu przyspieszonego postępowania układowego potrącenie wzajemnych wierzytelności między dłużnikiem i wierzycielem jest niedopuszczalne, jeżeli wierzyciel:

- 1) stał się dłużnikiem dłużnika po dniu otwarcia przyspieszonego postępowania układowego;
- 2) będąc dłużnikiem dłużnika, stał się po dniu otwarcia przyspieszonego postępowania układowego jego wierzycielem przez nabycie w drodze przelewu lub indosu wierzytelności powstałej przed dniem otwarcia przyspieszonego postępowania układowego.

2. Potrącenie wzajemnych wierzytelności jest dopuszczalne, jeżeli nabycie wierzytelności nastąpiło wskutek zapłaty długu, za który nabywca odpowiadał osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi, i jeżeli odpowiedzialność nabywcy za dług powstała przed dniem złożenia wniosku o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego.

3. Wierzyciel, który chce skorzystać z potrącenia zgodnie z ust. 2, składa o tym oświadczenie dłużnikowi, a gdy dłużnik jest pozbawiony prawa zarządu - zarządcy, nie później niż w terminie trzydziestu dni od dnia otwarcia przyspieszonego postępowania układowego, a jeżeli podstawa potrącenia powstała później - w terminie trzydziestu dni od dnia, w którym powstała podstawa potrącenia. Oświadczenie jest skuteczne również w przypadku, gdy zostało złożone nadzorcy sądowemu.